

МЕТОДИЧЕСКИ ПРЕПОРЪКИ ПО ПРЕПОДАВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Образователният процес по български език и литература през 2016 -2017 учебна година ще се осъществява в съответствие с Учебния план за начално, гимназиално и лицейско образование за 2016 -2017 учебна година и други нормативни документи, издадени от Министерството на просветата на Република Молдова. Основният нормативен документ за преподаване на българския език и литература е Училищният курикулум за 1–4, 5–9, 10–12 клас.

Цели на образователния процес в съответствие с модернизирания курикулум по български език и литература

Основен момент в модернизиранияте курикулуми по български език и литература за начална, гимназиална и лицейска степен е структурирането им чрез компетентностния подход (компетенции). Под компетенции следва да се разбира *интегрирана съвкупност от знания, умения, навици и ценностни отношения, хармонизирани с възрастовите особености и познавателните възможности на учениците*. Курикулумите по български език и литература за начално звено, гимназия и лицей *посочват* базовите и специфичните компетенции, както и логиката на формирането им, учебното съдържание и препоръчаните дейности за тяхното постигане в съответствие със стандартите.

Функционално курикулумът е свързан с изработването на годишен учебен план от всеки **учител по български език и литература**. Учителят изработва своето основно ръководство за работа, ръководейки се от курикулума, като *избира от предписанията* максимално съответстващи на условията, при които той работи: езикова среда, статут на предмета *български език и литература* в конкретното училище, наличие или отсъствие на непрекъснатост и последователност на работата за формиране на езиковата личност. В двусъставността на предмета (език и литература) се отчита спецификата на двете съставлящите: по-голямата определеност на езиковата система като знание, безусловно е необходима за **знаенето на езика** като реч (писмена и устна), от една страна, и знаковата същност на литературното произведение, предполагаща разнообразни подходи за изява и моделиране на литературното възприятие на учениците. В курикулума се разписват максимум от възможности и варианти на целите и пътищата за постигането им, което не само

не ограничава творческия подход на учителя, но и предполага **творчество в избора на стратегията за преподаване и учене** във всяка конкретна ситуация. Учителят има право да фиксира своето внимание върху онези дейности на учениците, които са целесъобразни от гледна точка на владеене на езика, духовните потребности и формиращите цели на предмета. Негово е правото разумно да планира равнището на постигане на стандартите в един реализуем процес на педагогическо сътрудничество с учениците, както и съотношението на часовете между двете съставлящи части на дисциплината – езика и литературата, където учителят трябва да се съобразява с конкретната ситуация.

Родноезиковото обучение в молдовските училища с българския контингент учещи предполага съобразяването с формация характер на съвременното образование и превръщането на ученика в субект на обучението, отчитане на спецификата на образователната система в Република Молдова, културните взаимодействия и различните степени на владеене на езика.

Основната цел на организацията на обучението по родна словесност е създаване на условия за развитие на хармонична личност – определена в своята етнокултурна идентичност и открита за Диалога на културите.

Най-важното в езиковото обучение е ориентирането му към текста и чрез него към заниманията с езика като изразително-изобразително средство (за себеизразяване и разбиране на другия). Това се налага от полиезиковата и поликултурната ситуация в Републиката и от специфичните условия на функционирането на българския език в Република Молдова. При езиковото обучение следва да се съчетават системно-структурният и комуникативно-речевиет принципи, които да намират приложение в разнообразните дейности за работа върху текста и при създаването на собствен текст от учениците. Принципно е спазването на интердисциплинарната връзка с литературното обучение, като работата с художествения текст да е целенасочена към пълноценното използване на българския език за разкриване на богатите му изразни възможности, за обогатяване на индивидуалния речников запас на учениците и развитие на реалните им възможности да се себеизразяват с помощта на българското слово. Учебното съдържание е насочено преди всичко към получаването на знания за стилистичните особености на словоупотреба, за текстовите структури и развитие на навици за конструиране на текстове от различен стил в собствената писмена дейност, овладяване на книжовната форма на българския език чрез развитие на устната и писмена реч на учениците. Също така принципно е да се работи в тясна взаимовръзка не само с *Българската литература*, приобщаваща учениците чрез художествените творби към

духовното богатство на българите, но и с *Историята, културата и традициите на българския народ*. Този предмет се преподава в рамките на 1 час седмично.

Учебни планове

В съответствие с учебния план на Министерството на просветата за 2016-2017 учебна година брой часове по «Български език и литература» остава без изменения, като за всички училища с българския контингент учещи се запазват по 3 часа седмично. Само в лицейските класове от хуманитарен профил за български език и литература се отвеждат по 4 часа седмично, докато в класове с реален профил остават по 3 часа

- за 1-4. клас (3 часа, интегриран курс)

- за 5-9. клас (2 часа – език, 1 час – литература)

- за 10-12. клас: 4 часа хуманитарен профил: 3 часа - литература, 1 час – език;

3 часа реален профил: 2 часа – литература, 1 час – език.

Забележка: В 5. клас да се отведат часове за изучаване на Числително име.

В работещия днес курикулум по български език и литература по технически причини беше изпусната тема «Числително име», докато в учебника за 5. клас, в езиковата част, тази граматическа тема е представена и в теорията, и в задачите за прилагане на знанията в речта.

Предмет *История, култура и традиции на българския народ* се преподава в рамките на 1 час седмично на български език от 1 до 9 клас. За началното звено е издаден учебника за 1.-2. клас. Този учебник може да се използва като помагало също така в 3.и 4. клас. В отделни учебни заведения възможно е задълбочаване на етнокултурния компонент. За целта в училището се изработва индивидуален план, който се утвърждава в Министерството на просветата.

Забележка. Ако в класа има деца с особени образователни потребности, учителят трябва да адаптира предметния курикулум в съответствие с индивидуалните особености на ученика и въз неговата основа да се изработи индивидуален учебен план (гледай: Образователный учебный план, Chişinău, 2012).

Учебно-методическо осигуряване

Препоръчват се следните учебници по български език и литература:

1. клас – И. Димитрова, Е. Дериволкова. Буквар «Светулка». Chişinău, “Ştiinţa” 2010.

1. клас – Е. Рацеева, Н. Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова «Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1.-2. клас. Univers pedagogic. 2007.

2. клас – И. Димитрова, Е. Дериволкова. Български език за 2. клас. Chişinău, “Ştiinţa” 2011.

2. клас – И. Димитрова, Е. Дериволкова. Български език за 2. клас. Chişinău, “Cartier” 2015.
2. клас – Е. Рацеева, Н. Червенков, Е. Дериволкова, М. Драганова «Моите корени» Учебник по история, култура и традиции на българския народ» 1. – 2. клас. Univers pedagogic. 2007.
3. клас– К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева. Български език за 3. клас. Chişinău, Cartier, 2008.
3. клас– М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара, “Слънчева пътека» Читанка. Chişinău, Cartier, 2005.
3. клас – К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева, М. Натаина, Е. Дериволкова. Български език за 3 клас. Chişinău, Cartier, 2012.
3. клас – К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева, М. Натаина, Е. Дериволкова. Български език за 3 клас. Chişinău, Cartier, 2016.
4. клас - К. Демирева, Н. Кара, Н. Вълчева. Български език за 4. клас. Chişinău, Cartier, 2008.
4. клас М. Натаина, Е. Дериволкова, Н. Кара. «Къщичка на детство златно». Читанка, 2005.
5. клас - К. Демирева, Н. Кара, Е. Рацеева, Л. Кавръкова. Български език и литература, за 5. клас. - Chişinău, Cartier. 2010.
5. клас - К. Демирева, Н. Кара, Е. Рацеева, Л. Кавръкова. Български език и литература, за 5. клас. - Chişinău, Cartier. 2015.
6. клас - К. Демирева, Е. Рацеева, Н. Кара. Български език и литература за 6. клас. Chişinău, Cartier, 2011.
7. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Цанков. Български език и литература за 7. клас,. Chişinău, Cartier, 2007.
7. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Цанков. Български език и литература за 7. клас,. Chişinău, Cartier, 2012.
8. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Демирева. Български език и литература за 8. клас. Chişinău, Cartier, 2008.
8. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Демирева. Български език и литература за 8. клас. Chişinău, Cartier, 2013.
9. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Демирева. Български език и литература за 9. клас. Chişinău, Cartier, 2010.
9. клас - Е. Рацеева, Н. Кара, К. Демирева. Български език и литература за 9. клас. Chişinău, Cartier, 2016.

Учебниците, които се преиздават в 2016 година, са съобразени с изискванията на курикулума. Но и учебниците, издадени преди реформата на курикулума, са построени на културологична основа, позволяват успешно да се реализират целите на курикулума. **От**

началото на новата учебна година (2016 – 2017) в 10, 11, 12 класове се препоръчва използване на помагалата по български език и литература за 10, 11, 12 класове, издадени в Република Молдова в 2016 година. Могат да се използват и учебниците, издадени в Република България, обаче организацията на работа в лицейските класове трябва да се съобразява с насоките, посочени в теоретичната част на курикулума и в издадените в 2007 година, 2010 и 2011 година гидове за учителя.

Стратегии за оценяване

Оценяването трябва да се разглежда като непрекъснат процес и да не се свежда само към написване на бележки. Функциите му се заключават не само в мотивацията на ученика, но и в констатацията, диагностиката на резултатите на ученика, прогностиката, оценяването на нивото на интелектуалните му способности и практически умения в края един или друг цикъл на обучение. Оценяването трябва да носи възпитателен характер и да включва иновационните технологии: рейтинг, многоаспектно оценяване, само- и взаимнооценка.

В основата на оценките по български език и литература трябва да са поставени преди всичко комуникативната, етносоциокултурната и интеркултурната компетенции. Освен традиционните методи на оценяване (писмени, устни и практически задачи) в практиката на съвременния учител, работещ върху формиране на компетенции, все повече трябва да навлизат такива методи на оценяване, като изследване, проекти, портфолио, оценъчни дидактични игри, тестиране.

Изисквания към оценяването:

- **Обективност:** сходни форми, еднакви критерии, без лично отношение.
- **Етичност:** зачитане на правата, достойнството и различността.
- **Справедливост:** всички трябва да имат равни възможности за успех.
- **Прозрачност:** кого, кога и как ще оценяват.
- **Отговорност:** да се отчита ефектът върху оценявания и институцията.
- **Адекватност:** изпитните форми да са адекватни на целите на оценяването.
- **Своевременност:** да се поддържа ефективна обратна връзка.
- **Ефективност:** оценяването да не отнема цялото време на учителя, а и на лицеистите.

В Република Молдова се провежда външно финално сумативно оценяване по предмета «Български език и литература» в края на лицейската степен – в рамките на изпита по

бакалавриата и в края на начална степен – в рамките на финално национално тестиране в 4 клас.

Забележка За пръв път на републиканско ниво в края на учебната година (втората половина на месец май) ще се проведе външно оценяване във форма на контролна работа/тест в 9-ти клас. Получените бележки на учениците ще се отразяват в дневника като текуща бележка. През декември месец, в края на първия семестър, на учениците ще се даде за трениране един тест. Резултатите ще се анализират заедно с учениците, без да се слагат бележки в дневника.

Библиография

В своята професионална дейност, в процеса на преподаване – учене – оценяване, учителят по български език и литература ще може да ползва гидове за учителя и следните източници:

1. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за I – IV клас. Chișinău, 2010.
2. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за V – IX клас. Lyceum, Chișinău, 2010.
3. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Български език и литература. Курикулум за X – XII клас. Știința, Chișinău, 2010.
4. Гуцу В. Основы национального куррикулума, Кишинев, 2007
5. Гуцу В. Развитие и внедрение куррикулума в гимназическое образование: концептуальные положения. Кишинев, 2000.
6. Демирева К. Обучението по български език и литература в Молдова. Български език и литература, №5, 2005.
7. Демирева К. Интертекстуалност, мултикултурно образование, критическо мислене. В Сп. Български език и литература, №4, 2008.
8. Демирева К., Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература Ghid de implementare a curriculumului modernizat în învățământ liceal. Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova. Proiectul „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”.- Chișinău, Știința, 2007.
9. Демирева К., Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală. Ministerul Educației al Republicii Moldova. Proiectul „Educația de calitate în mediul rural din Moldova”.- Chișinău, Știința, 2010.
10. Рацеева Е., Кара Н. Български език и литература. История, култура и традиции на българския народ. Гид за прилагане на модернизирания курикулум за начална и гимназиална степен. Liceum, Chișinău, 2011.

Допълнителна литература

1. Георгиева. Мариана Из лабиринтите на българското слово. Русе, 2014.

2. Налбантова Елена **Подстъпи** към съвременната българска поезия от Бесарабия и Таврия, УИ „Св. св. Кирил и Методий”. Велико Търново, 2014.
3. Кара Н. Български език в Молдова /Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004.
4. Кара Н. Из истории румынских лексических заимствований в болгарском языке // Anale stiintificeale USM. Seria “Stiinte filologice”. Chisinau, 1998.
5. Кара Н. Из истории антропонимии бессарабских болгар середины XIX в. // История и культура болгар и гагаузов Молдовы и Украины. Кишинев, 1999
6. Кара Н. Болгарский язык в Молдове и проблемы его изучения. // Curriculum solar: proiectare, implementare si dezvoltare. Chisinau, 2007.
7. Рацеева Е. Писателят Мишо Хаджийски /Българи в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004.
8. Рацеева Е. Мифологическое и обрядовое в структурах повседневности болгар-переселенцев в произведениях Мишо Хаджийски // Бесарабските българи: история, култура и език. Кишинев: SŞB, 2014, с.397 - 404.
9. Рацеева Е Ритуальное и повседневное в произведениях Мишо Хаджийски о болгарах-переселенцах (статья //Славяне в Карпато-Дунайском регионе: Вопросы взаимовлияния этносов и культур. Материалы международной научно-практической конференции 24-25 октября 2013 года. Кишинев: Universitatea Slavonă, 2014, с. 46-55
10. Постановление правительства № 523 от 11.07.2011 «Программа развития школьного образования в Республике Молдова»

*Надежда Димитрова, заместник началник на управление
в Националната Агенция по Курикулум и Оценяване
към Министерството на просветата РМ*